

הדפסת עמוד
שליחה לחבר
שיתוף בפייסבוק
שיתוף בטוויטר
RSS

חוזרי מנכ"ל << עץ מדורים >> 2. אורחות חיים במוסדות החינוך << 2.2 בריאות >> הוראות קבע << תשעו/4א

חיפוש	Ⓜ
חוזר אחרון	Ⓜ
עץ מדורים	Ⓜ
אודות	Ⓜ
חוזרי מנכ"ל בקבצי PDF	Ⓜ
הוראות ישנות שבוטלו	Ⓜ

2. אורחות חיים במוסדות החינוך

2.2 בריאות

2.2-92 תלמידים הסובלים מאלרגיה למוצרי מזון

תוקף ההוראה: החל מ-30 בנובמבר 2016

תאריך הפרסום: כ"ט בחשוון התשע"ז, 30 בנובמבר 2016

התחולה: כל מוסדות החינוך, בכל המגזרים.

תמצית ההוראה

בחוזר זה מובא מידע מעודכן על תופעת האלרגיה למוצרי מזון, וכן מובאות הנחיות למוסדות החינוך על דרכי ההתנהלות בשגרת יום הלימודים ובפעילויות מיוחדות (כגון בחגים, בימי הולדת או באירועים מיוחדים) מטעם המוסד החינוכי במוסדות שלומדים בהם תלמידים הרגישים למוצרי מזון ברמה מסכנת חיים.

מטרת ההנחיות היא להגיע למצב שבו התלמיד הסובל מאלרגיה ברמה מסכנת חיים משולב בכל הפעילויות של המוסד החינוכי במוסד או מחוצה לו, תוך לקיחה בחשבון שאי אפשר להרחיק את כל האלרגנים מהמסגרות החינוכיות או מפעילות מטעמן. היערכות בהתאם להנחיות תעניק לתלמיד הסובל מאלרגיה רשת ביטחון הן מבחינת מניעה לחשיפה והן מבחינת האפשרות לקבל טיפול במקרה של חשיפה.

תמצית השינויים מהוראות קודמות

בחוזר זה נוסף פירוט של דרכי ההתנהלות הנדרשות ליישום במוסד חינוכי שלומדים בו תלמידים הרגישים למוצרי מזון.

הסטטוס: החלפה.

הוראות קודמות שהוראה זו מבטלת

- סעיף 2.2-52 בחוזר הוראות הקבע ע/1(א), "רגישות יתר למזון בקרב ילדים"
- סעיף 2.2-6 בחוזר הודעות ומידע תשעו/1, "רגישות למזון בקרב ילדים - רענון סעיף 2.2-52"

הוראות תקפות בנושאים קשורים

- סעיף 2.2-91 בחוזר הוראות הקבע ע/3(ב), "סייעות רפואיות בחינוך הרגיל"
- סעיף 2.2-77 בחוזר הוראות הקבע ע/1(א), "הצהרת הורים על בריאות ילדם"
- סעיף 2.2-74 בחוזר הוראות הקבע ע/1(ב), "מתן טיפול תרופתי במוסד החינוך".

התפוצה: מנהלי מוסדות החינוך ומנהלי מחלקות החינוך ברשויות המקומיות.

הגורם האחראי

- שם היחידה: המינהל הפדגוגי
- בעל התפקיד: המפקח על הבריאות
- מספר הטלפון: 02-5603220 ו-02-5603451
- הדוא"ל: briut@education.gov.il

תוכן העניינים

1. מבוא: תופעת האלרגיה למוצרי מזון ומאפייניה
2. דרכי ההתנהלות בשגרה ומתן מענה להיבטים השונים
3. הנחיות להורי התלמיד הסובל מאלרגיה למוצרי מזון
4. הנחיות כלליות
5. הנחיות מפורטות להיערכות

1. מבוא: תופעת האלרגיה למוצרי מזון ומאפייניה

האלרגיה למזון היא תופעה ששכיחותה עולה בשנים האחרונות, ועולה הסיכוי שיהיו במוסדות החינוך תלמידים הרגישים למוצרי מזון ברמות השונות.

בהיערכות המוסד החינוכי נדרשת התייחסות לכל ההיבטים בחיי התלמיד הסובל מאלרגיה כדי לאפשר לו סביבה פיזית בטוחה ונקייה מהאלרגן - החומר שהוא רגיש אליו - וכן תנאי לימוד בהכלה רגשית וחברתית.

ילדים הסובלים מאלרגיה למזון ומשפחותיהם מקבלים טיפול רפואי במרפאות אלרגיה, ושם הם מקבלים הדרכה כיצד להימנע ממזון אלרגני וכיצד לפעול במצבי חירום.

מאפייני התופעה

- תגובה אלרגית למזון היא תגובת יתר חריגה של מערכת החיסון למרכיבים חלבוניים מהמזון על ידי יצירת נוגדנים נגדם. התגובות האלרגיות מתפתחות לרוב מאכילת המזון האלרגני אפילו בכמות מזערית, ולעתים אף ממגע עמו או משאיפתו.
- כאשר מופיעה תגובה אלרגית היא יכולה להיות בדרגות שונות, מתגובה קלה המערבת מערכת מסוימת של הגוף ועד לתגובה קשה ומסכנת חיים המערבת את כל מערכות הגוף, מסוג של שוק אנפילקטי, כמפורט להלן:
- בעור ובריריות: מגרד ופריחה, נפיחות קלה ועקצוץ בפה ועד לפריחה קשה המפושטת בעור ונפיחות ובצקת בשפתיים ובפנים
- במערכת העיכול: דרגות שונות של אי-נוחות בבטן, כאבי בטן, בחילות, הקאה, שלשול
- במערכת הנשימה: גרד באף ובעיניים, עיטושים ונזלת מימית, עיניים דומעות
- תחושת מלאות בגרון, קשיי נשימה עד קוצר נשימה, צרדות, שיעול טורדני וצפצופים
- במערכת הקרדיו-וסקולרית: ירידה בלחץ הדם, עילפון (שוק אנפילקטי), איבוד ההכרה.
- תגובה אלרגית יכולה להתחיל בתופעות של גרד בעור או של כאבי בטן ועיטושים. הילדים יכולים להתלונן על עקצוץ, על תחושה של צריבה ושרפה בלשון, על כבדות או על מלאות בפה ובלוע. במקרים קשים של אלרגיה למזון התגובה עלולה להיגרם – תוך זמן קצר של כמה דקות ועד שעתיים מהחשיפה – נפיחות ובצקת בדרכי הנשימה עם קוצר נשימה קשה המחייב טיפול חירום מיידי של הזרקת אדרנלין (במזרק "אפיפן") – טיפול מציל חיים.
- בגיל הילדות שכיחות האלרגיה למזון היא בקרב כ-5% מהילדים. המזונות האלרגניים העיקריים בישראל הם חלב פרה ומוצרי חלב, בוטנים, אגוזים, סומסום, ביצים ודגים. האלרגיה לחלב ולביצה חולפת בדרך כלל עד גיל שלוש, אך כ-15%-10% מהילדים הסובלים מאלרגיה לחלב ממשיכים לסבול מהתופעה לאחר גיל זה. האלרגיה לבוטנים, לאגוזים ולדגים נמשכת תקופות ארוכות ואף יכולה להופיע לראשונה רק בגיל בית הספר.
- אבחנה של אלרגיה למזון אינה פשוטה; ייתכן שתגובה אלרגית תופיע לראשונה במוסד החינוכי אצל תלמיד שלא היו לו תופעות אלרגיות בעבר, מצב הדורש משנה עירנות.
- נדרשים הכלים והניסיון של רופא מומחה לאלרגיה כדי לקבוע את מידת הסיכון, את אמצעי המניעה ואת הטיפול במקרי החשיפה.

2. דרכי ההתנהלות בשגרה ומתן מענה להיבטים השונים

מנהל בית הספר/הגן או מי שהסמיכו לכך יפעלו להעלאת המודעות לאלרגיה למוצרי מזון בקרב הצוות החינוכי והתלמידים ובהתאם להוראות בחוזר זה, ויוודאו שההוראות מיושמות במלואן במהלך יום הלימודים ובכל פעילות חינוכית מטעמו. זאת תוך מתן מענה להיבטים השונים, כמפורט להלן:

ההיבט הסיביתי

יש להבדיל בין אלרגיה למזונות ללא היבט סביבתי לבין אלרגיה למזונות המלווה בסכנה לתגובה גם במגע או בשאיפה, וזאת רק על פי המידע במסמך הרפואי שהומצא למוסד החינוכי.

במקרים של היבט סביבתי תוכרז ותשולט הכיתה – וגם מרחבים נוספים שיוסכם לגביהם – כסביבה בטוחה, ללא אפשרות להכניס את האלרגן. מומלץ כי מערכת השעות תאורגן באופן שמרבית השיעורים יינתנו בכיתה-האם, ושבמידת האפשר האכילה תתקיים לאחר ההפסקה הגדולה, ובכך תתאפשר הקפדה על הניקיון ועל מניעת החשיפה לאלרגנים. בלמידה במרחבים אחרים יש להיערך מבעוד מועד; לדוגמה: ניגוב השולחן במגבון לפני השיעור. כשמדובר באלרגיה לכמה מוצרי מזון יש לתכנן את ההתנהלות באופן ששגרת בית הספר או הגן לא תיפגע במידת האפשר ובטיחות התלמיד הסובל מאלרגיה תישמר.

ההיבט הרגשי-חברתי

- יש לדאוג לליווי ולתמיכה של התלמיד על ידי היועץ/הפסיכולוג של המוסד.
- יש להימנע מכל אפליה או החרגה על רקע האלרגיה.
- יש לתכנן מראש את התפריט בחגים (כגון במשלוחי מנות), בארוחות בריאות, במכירות של מזון, בטיולים וכד'.
- יש לאפשר לתלמיד הסובל מאלרגיה להציג בפתיחת שנה בעצמו את עצמו ואת מהות האלרגיה שהוא סובל ממנה בהתאם לגילו ולרצונו ובשיתוף הוריו.

3. הנחיות להורי התלמיד הסובל מאלרגיה למוצרי מזון

- 3.1 באחריות ההורים של התלמיד הסובל מאלרגיה למוצרי מזון לחתום על הצהרת בריאות מדי שנה, כנדרש בסעיף 2.2-77 של חוזר הוראות הקבע עג/1(א), "הצהרת הורים על בריאות ילדם", ולצרף להצהרה מסמך רפואי מהאלרגולוג המטפל המתאר את האלרגיה שהתלמיד סובל ממנה ואת הפעולות שיש לנקוט במקרה של חשיפה.
- 3.2 באחריות הורי התלמיד הסובל מאלרגיה להפקיד בבית הספר או בגן הילדים מזרק בר תוקף בקופסת התרופות לשעת חירום, וכן את פרטי התלמיד ותצלום של כרטיס קופת החולים שהוא מבוטח בה, וכמו כן באחריותם לחתום על הטפסים למתן טיפול תרופתי לתלמיד על פי ההנחיות בחוזר הוראות הקבע עב/1 (ב), סעיף 2.2-74, "מתן טיפול תרופתי במוסד החינוך".
- 3.3 הורי התלמיד הסובל מאלרגיה למוצרי מזון, בתאום עם מחנך הכיתה/הגננת, יידעו את כל הורי הכיתה לקראת פתיחת שנת הלימודים, וגם באספת ההורים הראשונה, על המגבלות התזונתיות החלות על תלמידי הכיתה ועל האיסור להכניס את האלרגן למרחבי השהייה שיוגדרו.

4. הנחיות כלליות

- 4.1 יש להקפיד לנקוט את כל האמצעים הנדרשים, לרבות הרחקת אלרגנים נפוצים, כדי למנוע חשיפה של ילד הסובל מאלרגיה לאלרגנים, ובמקרה של חשיפה יש לפעול במדויק על פי ההנחיות הרפואיות ועל פי הנהלים שנקבעו.
- 4.2 כללי ההתנהגות חייבים להיות מיושמים בשגרת הפעילויות השונות במוסד החינוכי ובכל פעילות חוץ-בית-ספרית.
- 4.3 בגן הילדים מומלץ לקיים ארוחות משותפות ולהימנע מלכלול בהיצע המזון את מרכיב המזון שהילד אלרגי אליו.
- 4.4 המורה הנוכח בכיתה יודא שהתלמידים לא יחליפו ביניהם ארוחות או כלי אוכל.
- 4.5 המורה הנוכח בכיתה במהלך הארוחה יודא כי שתורני הכיתה ינקו את השולחנות ואת משטחי האכילה לאחר הארוחות ושהתלמידים ישטפו ידיים לאחר הארוחה.
- 4.6 אם נעשה שימוש במוצרי מזון בפעילות חינוכית שלא לצורך אכילה יודא המורה הנוכח בפעילות שהמזון אינו מכיל אלרגנים.
- 4.7 בהתעורר חשד או סימנים ראשונים המעידים על שינוי במצב יש לתת טיפול ראשוני, להזעיק עזרה וליידע את ההורים.
- 4.8 מצב של אלרגיה למזון מסכנת חיים נכלל בקריטריונים לקבלת סיוע ממוקד מהוועדה הבין-משרדית למלווה אישי (סייעת רפואית) בחינוך הרגיל (ראו בסעיף 2.2-91 בחוזר הוראות הקבע עג/3 (א), "סייעות רפואיות בחינוך הרגיל"). עם זאת, אין לחייב הורים להגיש בקשה לסיוע באמצעות הרשות המקומית ואין למנוע מתלמיד השתתפות בפעילות חינוכית במוסד החינוכי או מטעמו בהעדר סייעת, אף שהוא נמצא זכאי לסיוע. מכל מקום, בין אם יש סייעת ובין אם אין, האחריות של המוסד החינוכי לנקוט את אמצעי המניעה חינוכית, בכל שטחי הפעילות של התלמידים ובכל שעות שהייתם במסגרת החינוכית או בפעילות מטעמה.

5. הנחיות מפורטות להיערכות באחריות מנהל המוסד החינוכי או מי מטעמו

- 5.1 המנהל יקבל הצהרת בריאות מההורים שבה ההורה מדווח את המידע המלא אודות האלרגיה לפני תחילת שנת הלימודים, בצירוף מסמך הכולל הנחיות טיפוליות מאלרגולוג, כדי לאפשר למוסד החינוך להיערך לקליטה בטוחה של התלמיד.
- 5.2 המנהל יפעל עוד לפני תחילת שנת הלימודים לקיים מפגש שבו ישתתפו צוות הניהול, אחות נציגת שירותי הבריאות, התלמיד וההורים לקביעת דרכי ההתנהלות במהלך ימי הלימודים. במפגש תסוכם היערכות וייקבע האחראי במוסד להיות איש הקשר עם ההורים.
- 5.3 יש להגדיר את מרחבי השהייה של התלמיד שיש צורך לנקוט בהם את כל האמצעים הנדרשים למרחב בטוח: כיתה, מעבדה, אולם ספורט וכל חדר אחר או מרחב שמתנהלת בו פעילות בהתאם למערכת השעות של התלמיד הסובל מאלרגיה ובמרחבים משותפים וכד'.
- 5.4 המנהל יידע את כלל צוות המוסד החינוכי על האלרגיה ועל הסימנים המחשידים לחשיפה ויודא שמתקיימת מדי שנה הדרכה למליאת הצוות בבית הספר או בגן הילדים.

- 5.5 הרשות המקומית תקפיד לקלוט ולשבץ את התלמיד למסגרת החינוכית יחד עם קבוצת חברים מוכרים כתמיכה.
- 5.6 כדאי להמליץ להורי התלמיד להתייעץ עם דיאטנית קלינית מומחית לילדים בקופת החולים שהם מבוטחים בה לגבי הרכב המזון שבו הם יכולים לצייד את ילדם לבית הספר או לגן הילדים.
- 5.7 אם נקבעו מגבלות בנוגע לרכיבי המזון שמותר להכניס למרחבי השהייה, יש להגדיר אזור בבית הספר שבו יהיה אפשר לאכול מוצרי מזון המכילים אלרגנים, לטובת התלמידים האחרים בכיתה.
- 5.8 מומלץ לתת לכלל ההורים תפריטים והצעות מגוונות לארוחות בבית הספר ובגן ולאירועים מיוחדים.
- 5.9 אם יש במוסד החינוכי מכונות אוטומטיות לכריכים או קפיטריה, יש לחייב את המוסד לכלול בהיצע המזון מזונות ללא האלרגן, תוך וידוא כי המוצרים השונים נמכרים באריזות המונעות מגע של מוצרי מזון הכוללים אלרגן כזה או אחר עם כאלה שאינם כוללים אלרגן כאמור.
- 5.10 יש להציג במקום ידוע ובולט את נוהל הטיפול בהתקף ואת מספרי הטלפון של בני המשפחה. אם קיים צורך בטיפול במזרק, יוחזק המזרק בתיקו של התלמיד, או, לחלופין, במקום גלוי וברור בכיתה-האם של התלמיד.
- 5.11 אין למנוע מתלמיד להשתתף בכל פעילות לימודית, חינוכית או חברתית בשל האלרגיה למזון שהוא סובל ממנה.
- 5.12 במקרה של אירוע שבמהלכו התפתחה תגובה אלרגית למזון אשר הצריכה פינוי חירום מהמוסד החינוכי או שימוש במזרק יש לדווח על האירוע כחריג במערכות הקיימות בהן בית הספר מדווח על אירועים חריגים.
- 5.13 דרכי ההתנהלות בפעילות חוץ-בית-ספרית או באירועים מיוחדים:
- כל יציאה מחוץ לבית הספר היא עזיבת מקום בטוח, ויש להתייחס אליה ככזו.
  - לפני יציאה לפעילות יש לשוחח עם התלמיד ולתכנן אתו ועם התלמידים האחרים את המהלך כדי להבטיח את בטיחותו.
  - יש לתת להורים את פרטי הקשר של גורם ההסעדה לצורך אישור הרכב המזון שיקבל ילדם במהלך הפעילות או לאפשר להם לספק מטעמים את המזון המותאם.
  - יש לאפשר להורי התלמיד לצאת לפעילות כמלווים או כהורים גלויים עם רכב פינוי.
  - יש להקפיד למלא דוח תאונה בכל אירוע חריג שבו היה צורך בהזרקה או בפינוי חירום.

חוזר מנכ"ל תשעז/4(א), כ"ט בחשוון התשע"ז, 30 בנובמבר 2016

תאריך עדכון אחרון: 03/12/2016

תנאי שימוש כל הזכויות שמורות © מדינת ישראל © Copyright 1996-2016, All Rights Reserved The State of Israel. Terms of use השימוש ביצירות ספרותיות באתר בחסות אק"ם